

બાળ
મુખગાણિત.

ભાગ ૧ લો.

બાળવર્ગ અને પહેલા ધોરણ માટે.

રચનાર,
યુનીલાલ ગોવરધનદાસ શાહ.

બી. એ.; એસ. ડી. સી. ડી.
મુંબાઈ મલાકાના સરકારી કુળવળી ખાતામાં શિક્ષક.
અમદાવાદ.

પ્રસિદ્ધ કરનાર,
શાહ સોમચંદ મગવાનદાસ.
પેપરમરચન્ટ, બુકસેલર્સ, પબ્લીસર્સ, ૨૬૬૭
મનકેરનાકા—અમદાવાદ.

સંવત ૧૯૭૪.

આવૃત્તિ ૩ જી.

સને ૧૯૧૮.

પ્રત ૨૦૦૦.

કીમત ૦-૧-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૮૨૦

લગીક

પુસ્તકનું નામ મુખ્યગણિત-૧

વિષય મ ૩૫૬:૮૪૩:૩૪

ખાળ મુખગણિત.

ભાગ ૧ લો.

ખાળવર્ગ અને પહેલા ધોરણ માટે.

રચનાર,
ચુનીલાલ ગોવરધનદાસ શાહ.

ખી. એ.; એસ. ટી. સી. ડી.

મુંબાઇ ઇલાકાના સરકારી કુળવણી ખાતામાં શિક્ષક.

અમદાવાદ.

પ્રસિદ્ધ કરનાર,
શાહ સોમચંદ ભગવાનદાસ.

પેપરમરચન્ટ, બુકસેલર્સ, પબ્લીસર્સ, ૨૬૬૭ પાનકોરનાકા

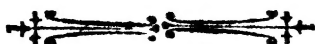
અમદાવાદ.

સંવત ૧૯૭૪.

આવૃત્તિ ૩ જી.

સને ૧૯૧૮.

પ્રત ૨૦૦૦

ક્રીમત ૦-૧-૦

ત્રીજી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

ધણા દુકા સમયમાં બીજી આવૃત્તિની બેહબર નકલો
ખપી જવાથી આ ત્રીજી આવૃત્તિ કેટલાક મિત્રો તરફથી
મળેલા સુધારા વધારા સાથે બહાર પાડવામાં આવી છે.
આશા રાખવામાં આવે છે કે આ આવૃત્તિ વધારે ફળપ્રદ
થઈ પડશે.

ગુજરાત વિદ્યાલય પ્રકાશન
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

૭૨૦

આ પુસ્તક અને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા એક્ટ પ્રમાણે રજીસ્ટર
કરાવી, સર્વ હક રચનારે સ્વાધીન રાખેલા છે.

અમદાવાદ—શ્રી “ પ્રગલ્ભિતાર્થ ” મુદ્રાલય ”—શાહપુર
નવીપેળામાં પટેલ લલાલાજી દલપતરામે છાપ્યું.

પ્રસ્તાવના.

ગુજરાતી પ્રાથમિક શાળાના નવા અભ્યાસક્રમમાં સરકારી ફળવણી ખાતાએ લેખાને બદલે મુખગણિતનો વિષય દાખલ કર્યો છે; આ વિષય શિખવવાનો ઉદ્દેશ સ્મરણ શક્તિની સાથે વિચાર શક્તિ ફળવવાનો છે. અભ્યાસક્રમની ગોઠવણ ઉપરથી એકબીજાના આગે છે કે સંખ્યાનું શિક્ષણ પ્રથમથીજ પદાર્થો વડે આપવામાં આવે તો બાળકની બુદ્ધિ ફળવાય; એટલુંજ નહિ પણ ગોખણપટ્ટી કરાવવાની રીતિથી ઉત્પન્ન થતો કંટાળો પણ દૂર થાય. આવાજ કંઈ ઉદ્દેશથી બાળવર્ગમાં સંખ્યાનું શિક્ષણ મોટીથી શરૂ કરવાનું ઉચિતધારી આ પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે.

બાળવર્ગથી માંડીને દરેક ધોરણમાં ફેટલું ચલાવવું તે ઊં- કરાની બુદ્ધિ ઉપરથી શિક્ષકો સહજ સમજી શકે તેમ છે. માટે તે પર ધ્યાનરાખી શિક્ષક આંક શિખવવામાં આવા પુસ્તકની મદદ લે તો બાળકના કુમળા મગજ ઉપર બોલે પડે નહિ, અને ગ- ભતની સાથે તેનું મગજ ફળવાય; તેમજ આંકનો ઉપયોગ કરતાં શીખે, તેથી આંક કાંયા રહેવાનો ભય બહો અંશે દૂર થશે.

આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવા અગાઉ ગામડાની ફેટલી કાળા- આમાં પ્રયોગ તરિકે ચલાવેલું છે, અને તે મહેતાજીઓની સૂચ- વેલી રીતિ ગ્રહણ કરવામાં આવી છે. અને ફેટલાક ટ્રેન્ડ શિક્ષ- કાની સૂચના પ્રમાણે તેમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો છે. જે શિક્ષ- કાએ આ પુસ્તકનો ઉતારો કરી પોતાની સ્કૂલમાં ચલાવી જોયું છે. તેમનો અભિપ્રાય એમજ છે કે આ પુસ્તકમાં આપેલી રીત પ્રમાણે આંક ચલાવવાથી હાલમાં પડતી જુમ દૂર થશે, અને

ઉપરનાં ધોરણમાં મુખગણિત શીખવવાનું સરળ થઈ પડશે.

ફટલીક નિશાળમાં અન્ટ્રેન્ડ મહેતાજીઓ હોય છે તે 'મુખ ગણિત' શબ્દનો અર્થજ સમજતા નથી, તેમજ ફેરી રીતે શીખવવું અથવા શું શીખવવું, અને શરૂઆત કેમ કરવી તેનો વિચાર કરી શકતા નથી, માટે કોઈપણ પુસ્તક ઉપરથી તેમને એટલું શીખવાનું મળે કે તેમને અમુક પદ્ધતિએ કરવાનું છે, તો તેથી ઘણો લાભ થવાનો સંભવ છે.

ફક્ત બાળવર્ગના બાળને અંતે સો સુધીની સંખ્યા આંકરે આપેલી છે. પહેલા ધોરણથી મુખગણિતના વિષય સાથે છોકરાઓ જાતે સરવાળા બાદબાકીથી આંક ઉત્પન્ન કરતાં શીખશે એવી આશા રાખવામાં આવે છે.

આ પુસ્તકમાં આપેલા દાખલા પૂરતા નથી; પરંતુ આ ઉપરથી સાધારણ શિક્ષક પણ પોતાને જોઈતા અનેક તરેહના દાખલા ઉત્પન્ન કરી શકશે. ફેરી જાતના દાખલા જોઈએ એટલુંજ માત્ર અત્રે જતાવેલું છે.

આ પુસ્તક બનાવવા તથા સુધારવામાં જે જે મિત્રોએ તથા પ્રાથમિક શાળાના મહેતાજીઓએ તેમાં મુખ્યત્વે કરીને વાડજના મહેતાજી રા. મોહનલાલ ડિમીઆચંકર દ્વેએ જે જે મદદ કરી છે, તે માટે સર્વેનો ઉપકાર માનવામાં આવે છે.

અનુલવી શિક્ષકો સૂચનાઓ આપી આભારી કરશે એવી આશા છે.

અમદાવાદ

ચુ. ગા. શાહ

શાહાપુર.

સંજ્ઞા

આંકનું પ્રત્યક્ષ
દર્શન.

આંક
લેખન.

૧

એક

૨

બે

૩

ત્રણ

૪

ચાર

૫

પાંચ

૬

છ

૭

સાત

૮

આઠ

૯

નવ

૧૦

દશ

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦

બાળવર્ગ.

(૧)

૧—તમારું માથું ખતાવો, પેટ ખતાવો, મોઢું ખતાવો,
નાક ખતાવો, જીભ ખતાવો.

૨—તમારા હાથ, પગ, કાન, આંખ, હોઠ ખતાવો.

૩—તમારે પેઠ, નાક, મોં, માથાં, કપાળ વગેરે ફેટલાં છે ?

૪—ગાયને પૂછડાં ફેટલાં હોય ? તમારે જીભ ફેટલી છે ?
તમે ફેટલી ટોપીઓ પહેરી છે ?

૫—તમે જે કચુકા આપો, તમે જે પેન આપો, તમે જે
છોકરાને ઢિલા કરો.

૬—આ જે પેન છે, તેમાંથી એકને ભાગો. હવે ગણી જુઓ.

૭—ત્રણ આંગળી ઊંચી કરો. ત્રણ ટોપીઓ એકઠી કરો.
ત્રણ પાંદ ધાવો.

૮—તમારા હાથનો અંગુઠો ખતાવો. અંગુઠા વિના બાકી
ફેટલી આંગળી છે ?

૯—આ ટેબલને ફેટલા પાયા છે ? ચકરીને ફેટલા પગ છે ?

૧૦—આ નિશાળમાં ચાર પાયાવાળી ચીજોનાં નામ દો. ખતાવો.

૧૧—તમારી રહેટના ખુણા ખતાવો. તે ફેટલા છે ?

૧૨—ગાયને આંચળ ફેટલા છે ? બીજાં ફેટલાં ચાર આંચળ હોય ?

૧૩—ચાર મથુકા આપો. ચાર કાગળ આપો. આનીના
પૈસા લઈ આવો. ફેટલા આવ્યા તે કહો.

૧૪—તમારા હાથ અને પગના અંગુઠા ફેટલા ?

૧૫—આપણી નિશાળનાં ખુણા બતાવો, તે કેટલા છે ?

૧૬—અંગુઠા સાથે તમારા હાથે કેટલા આંગળાં છે ?

૧૭—ચાર પૈસામાં એક મુઠીએ તો કેટલા થાય ?

૧૮—તમને ત્રણ ફેરી આપી અને ફેશવને બે આપી તો બંનેની મળી કેટલી થઈ ?

૧૯—પાંચ લખોટા જુદા કાઢો. પાંચ પેનો લાવો.

૨૦—તમારી ત્રણ જણની બધા પૈસા શી આવી છે તે એકઠી કરી ગણી જુઓ.

૨૧—મારી પાસે ચાર પતાસાં છે અને બે તમે આપો તો કેટલાં થાય ?

૨૨—ત્રણ પાંચમાં બીજી ત્રણ મુકું તો કેટલી થાય ?

૨૩—ચાર પૈસામાં કેટલા ઉમેરું તો છ થાય ?

૨૪—છ ને એક કેટલા ? પાંચ ને બે કેટલા ?

૨૫—છ પૈસામાં ૧ નાખીએ તો કેટલા થાય ?

૨૬—તમે ચાર પૈસા શીના આપ્યા અને તમારા બાઈના ચાર આપ્યા તો બધા મળી તમે કેટલા પૈસા આપ્યા ?

૨૭—તમારી પાસે સાત પૈસા છે અને એક હું આપું તો કેટલા થાય ?

૨૮—બે ખુરશીઓના પાયા કેટલા ? ૫ માં ૩ ઉમેરું તો કેટલા થાય ?

૨૯—તમારા બે જણના હાથ અને પગના મળી અંગુઠા કેટલા ?

૩૦—આ પાટલીપર ૮ છોકરા બેઠા છે ને તમે બેસો તો તમે કેટલા છોકરા થાઓ ?

૩૧—સાત ઊકરા ઉભા છે અને ખીજા ફેટલાને ઉભા કરો તો ૯ થાય ?

૩૨—બેંસના ૪૫ગ, ૪આંગળ અને પુછકું મળી ફેટલાં થાય ?

૩૩—૯ માં એક ઉમેરવાથી ફેટલા થાય ? દશ કેમ લખાય ?

૩૪—તમારા બંને હાથનાં મળી આંગળાં ફેટલાં થાય ?

૩૫—તમે દશ લખોટા આપો. ૮માં ફેટલા સુકું તો ૧૦ થાય ?

૩૬—૮ ને ૨ ફેટલા ? ૭ પૈસામાં ફેટલા નાખું તો ૧૦ થાય ?

૬ ને ફેટલા ૧૦ ? ૫ ને ૫ ફેટલા ?

૩૭—૧ થી ૧૦ સુધી ગણી જાઓ. ૧૦ થી ૧ સુધી ગણી જાઓ.

૩૮—૪ માં ૫ ઉમેરું તો ફેટલા થાય ? ૫ ને ૨ ફેટલા ?

૬ ને ૩ ફેટલા ?

૩૯—૫ બળદનાં શીંગડાં ફેટલાં થાય ? ૭ ને ફેટલા ૧૦ ?

૪૦—૫ પતાસામાંથી ૩ ખાઈ જાઓ તો ફેટલા રહે ?

૪૧—૧ થી ૧૦ સુધી બોલો અને ગણો.

(૨)

૧—દશ મણકામાં ૧ ઉમેરું તો ફેટલા થાય ? ૯ માં ફેટલા ઉમેરવાથી ૧૧ થાય ?

૨—૧૧ મણકામાંથી દશની કાચળી બાંધીએ, તો ફેટલા છુટા વધે ને ફેટલી કાચળી બાંધાય ?

૩—૧૧ માં ૧ ઉમેરવાથી ફેટલા થાય ? ૨ ઉમેરવાથી ફેટલા થાય ?

૪—તેર કેમ લખાય ? એમાં તગડો જ્ઞાને માટે છે ?

૫—૧૦માં ૩-૪-૫-૬-૭ ઉમેરીએ તો અનુક્રમે ફેટલા થાય ?

૬—૧૫-૧૬-૧૮-૧૭-૧૨ માંથી ૨ કાઢી લઈ તો અનુક્રમે ફેટલા રહે ?

૭—૧૯ ફેરીમાં ૧ નાખું તો ફટલી થાય ? વીશ કેમ લખાય ?

૮—૨૦ પૈસામાંથી દશ દશની ફટલી કાઢળી બંધાય ?
બાકી ફટલા વધે ?

૯—૨૦ ને એક ફટલા ? ૨૦ ને ચાર ફટલા ? ૨૦ માં
ફટલા નાખું તો ૨૫ થાય ?

૧૦—૨૬ મણકામાંથી દશ દશની ફટલી ઢગલી થાય,
છુટા ફટલા વધે ?

૧૧—૨૭ બાંબુમાં બીબાં ૩ ઉમેરું તો ફટલાં થાય ?

૧૨—૩૦ માંથી ૪ લઘ લઉં તો ફટલાં રહે? ૫ લઉં તો
ફટલાં રહે ?

૧૩—૩૦ માં ૧, ૨, ૩, ૪, ૬, ૯ ઉમેરવાથી ફટલા થાય?

૧૪—છત્રીશ કેમ લખાય ? તેમાં તગડો શાને માટે છે ?
છગડો શાને માટે છે ?

૧૫—૩૬ માંથી ૫ લઘ લો તો ફટલા બાકી રહે?

૧૬—૩૬ માંથી ફટલા લઘ લઉં તો ૩૦ રહે ?

૧૭—૩૬ માં ૨ નાખું તો ફટલા થાય? જ.૪૧.કેમ લખાય?

૧૮—૪૧માં પાંચ ઉમેરવાથી ફટલા થાય? જ.૪૬.કેમ લખાય?

૧૯—મારી પાસે ૪૮ પૈસા હતા, તેમાંથી પાંચ પડી ગયા
અને ૨ તર્મે આપ્યા તો હવે ફટલા થયા ?

૨૦—૫૦ મણકામાંથી દશક ફટલા બંધાય ? અને બાકી
ફટલા વધે ?

૨૧—૫૦ માં ૨, ૩, ૫, ૭ ઉમેરવાથી ફટલા થાય ?
૧૦ ઉમેરવાથી ફટલા થાય ?

૨૨—છપન કેમ લખાય ? એમાં જગડો તે શાને માટે અને ૫ શાને માટે ?

૨૩—૫૨ માં ૬ ઉમેરું તો ફેટલા થાય ? ૫૮ માંથી ૫ લઉં તો ફેટલા રહે ?

૨૪—૫૬માં ફેટલા ઉમેરું તો દશ દશની ૬ કાચળી બધાય ?

૨૫—૬૦માં ૩, ૫, ૮, ૯, ૧૦ ઉમેરવાથી અનુક્રમે ફેટલા થાય ?

૨૬—ચોસઠ કેમ લખાય ? ચોગડે જગડે શું બોલાય ?

૨૭—૬૨માં ફેટલા ઉમેરું તો ૬૪, ૬૬, ૬૮, ૭૦ અનુક્રમે થાય ?

૨૮—દશકની ૭ કાચળીઓ છોડી નાંખીએ તો ફેટલા થાય ?

૨૯—૭૦ ને ૯ ફેટલા ? ૭૯ માંથી ૪ લઉં તો ફેટલા રહે ?

૩૦—૭૫ માં ૩ નાંખું તો ફેટલા થાય ?

૩૧—મારી પાસે ૭૪ ફેરી છે અને તમારી પાસે ૭૮ છે તો કોની પાસે વધારે ? ફેટલી વધારે ?

૩૨—૭૮ માં ૨ ઉમેરવાથી ફેટલા દશક પુરા થાય ? એંશી કેમ લખાય ?

૩૩—૮૦માંથી ૩ લઈ લઉં તો ફેટલા રહે ? સીતોતેર કેમ લખાય ?

૩૪—૮૦ પતાસાં છે તેમાં ખીજાં ૨-૬-૯-૭ મુકવાથી ફેટલાં થાય ?

૩૫—નેવું કેમ લખાય ? નેવાસી કેમ લખાય ? નેવાશી જાઝા કે નેવું ?

૩૬—સિતેર, અગડોતેર, સાઠ, ઓગણસાઠ, પચાસ, ઓગણપચાસ, ચાલીશ, ઓગણચાલીશ, ત્રીશ, ઓગણત્રીશ, વીશ, ઓગણવીશ કેમ લખાય ?

- ૩૭—૬૦ માં ૩-૫-૮-૯-૭ ઊમેરવાથી કેટલા થાય ?
 ૩૮—૬૮માંથી ૨-૩-૫-૮-૬ લેવાથી કેટલા બાકી રહે ?
 ૩૯—૯૯માં ૧ ઊમેરવાથી કેટલા થાય ? સો કેમ લખાય ?
 ૪૦—દશકેતી કેટલી કોથળી લેવાથી ૧૦૦ થાય ? એ સોની
 એક મોટી કોથળી બાંધી તેનું શું નામ આપીશું ?
 ૪૧—એકદશક, બેદશક, ચારદશક અને ત્રણ દશક મળી
 કેટલા એકમ થાય ?
 ૪૨—૧૦૦ માં એકડાની કિંમત કેટલી ?

(૩)

સરવાળા બાકીબાકી.

- ૧—૨ ફેરીમાંથી ૧ બાકી તો કેટલી બાકી રહી ?
 ૨—મારી પાસે ૩ રૂબેટ છે તેમાંથી બે વેચી દીધી તો
 કેટલી બાકી રહી ?
 ૩—તમારી પાસે ૪ પાષ છે તેમાંથી ૨ ખાઈના જાણુ
 લીધાં તો બાકી કેટલી પાષ રહી ?
 ૪—૫ કલમો છે તેમાંથી ૩ બાગી ગઈ તો કેટલી સારી રહી ?
 ૫—૬ ફેળાંમાંથી ૬ બગડી જવાથી ફેંકી દીધાં, તો કે-
 ટલાં બાકી રહ્યાં ?
 ૬—એક બકરીનો ૧ પગ લુપ્ત છે. તો સાજા કેટલા ?
 ૭—આ નિશાળને ૮ બારણાં છે, તેમાંથી ૩ બંધ કર્યાં
 તો ઉઘાડાં કેટલાં રહ્યાં ?
 ૮—એક માણસના બંને હાથના અંગુઠા બાગી ગયા છે ?
 તો કેટલી આંગળી સાજી રહી ?
 ૯—૧૮ કચુકામાં કેટલા નાંખીએ તો ૨૦ થાય ?

૧૦—૨૦માં ૭ નાખું તો કેટલા થાય? ૯ નાખું તો કેટલા થાય?

૧૧—૨૫ માંથી ૬ લઈ તો કેટલા બાકી રહે?

૧૨—૩૨ માં કેટલા નાખું તો ૪૦ થાય ?

૧૩—૩૭માં સાત નાખવાથી કેટલા થાય? ૮ લેવાથી કેટલા રહે?

૧૪—૪૨ માં ૫ ઉમેરવાથી કેટલા થાય ?

૧૫—એક ટોપલીમાં ૫૭ ફરી હતી ૭ વેચી પણ બીજી
૬ લાવીને નાખી, તો કેટલી ફરી થઈ?

૧૬—એક પેડીમાં ૩૯ પેન છે તેમાં કેટલી બીજી નાખું તો ૪૯ થાય?

૧૭—એક ઝાડ ઉપર ૬૪ પોપટ બેઠા હતા તેમાંથી ૪ ઉડી
ગયા અને ૫ બીજા આવી બેઠા તો કેટલા પોપટ થયા?

૧૮—૬૬ માં કેટલા નાખું તો ૭૫ થાય ?

૧૯—૭૫ માં ૧૦ નાખું તો કેટલા થાય ?

૨૦—૮૫ ને ૩ ? ૮૮ ને ૭ ? ૯૫ ને ૪ ? ૯૯ માં કેટલા
નાખું તો ૧૦૦ થાય ?

(૪)

—દાન સુધીના આંકના સંબંધમાં—

૧—૨ માં ૨ નાખવાથી કેટલા થાય ? કેટલા વખત ૨
લેવાથી ૪ થાય ?

૨—૪ માં કેટલા નાખું તો ૬ થાય ? કેટલી વાર ૨ લે-
વાથી ૬ થાય ? પાંચ માણસના પગ કેટલા ? ૭
બકરીના આંચળ કેટલા ?

૩—૬×૨=૧૮. એમાં તમે શું સમજ્યા ?

૪—એક દાડમના ૨ પૈસા બેસે તો ૬ પૈસાનાં કેટલાં
દાડમ આવે ?

૫—પૈસાની પાંચ ફટલી ? ૩, ૪, ૫, ૬ પૈસાની ફટલી આવે ?

૬—૨૪ પતાસાં છે તે ૬ છોકરાને સરખે બાજે વહેંચી આપો.

૭—૩પિયાની ૪ ફેરી મળે છે તો ૩૨ ફેરીનું શું આપવું ?

૮—૭ વખત ૫ લેવાથી ફટલા થાય ? ૩૫ માં ફટલા નાખું તો ૪૨ થાય ?

૯—એક પૈસાનાં ૮ સંતરાં મળે છે તો ૩-૪-૫-૬-૭ પૈસાનાં ફટલાં મળે ?

૧૦—૮ ફેરીનો ૧ આનો પડે છે તો ૬૪ ફેરીનું શું બેસે ?

૧૧—ફટલી વખત ૮ લેવાથી ૫૬ થાય ?

૧૨—૭૨ માણસ જમવા બેઠાં હતાં તેમાંથી ૯ માણસ ઉઠી ગયાં, તો બાકી ફટલાં રહ્યાં ?

૧૩—૭૬ માંથી દશકની ફટલી કાઢી જાઓ. બાકીનાં અને છુટા ફટલા વધે ?

૧૪—દશકની ૮ કાઢી જાઓ અને ૫ છુટા લખો તો ફટલા થાય ?

૧૫—છન્નુ કેમ લખાય ? ખત્રીશ કેમ લખાય ? ચોસઠ કેમ લખાય ?

૧૭—મારી પાસે ૭૪ પતાસાં હતાં અને ૯ મગન પાસેથી લીધાં, તો બધાં મળી ફટલાં થયાં ?

૧૭—અમન પાસે ૪૦ ફેરી હતી તેમાંથી ૮ બગડી જવાથી ફેરી દીધી અને બીજી ૧૦ બગડીમાંથી લાવી ઉમેરી તો ફટલી થઈ ?

૧૮—મારે ઘેર ૮ બળદ, ૬ બેંસો, ૫ ગાયો, ને ૩ વા-
છરડાં છે તો બધાં મળી ઢાર ફટલાં થયાં ?

૧૯—મેં ૫ બિલાડી પાળી તે દરેકને બળમે બચ્ચાં આ-
વ્યાં તો બધાં મળી બચ્ચાં ફટલાં થયાં ?

૨૦—૮ વખત ૬ લેવાથી કેટલા થાય ?

૨૧—૫ વખત ૭ લેવાથી કેટલા થાય ?

૨૨—એક પૈસાનાં ૪ લીંબુ મળે તો ૩-૫-૬ પૈસાનાં કેટલાં મળે ?

૨૩—૬ વખત ૫ લેવાથી કેટલાં થાય ? ૪, ૭, ૮, ૯ લેવાથી કેટલા થાય ?

૨૪—૬૩ પુજામાંથી ૬ અળદને નાખ્યા ૯ બેંસોને નાખ્યા અને ૬ ગાયોને નાખ્યા તો બાકી કેટલા રહ્યા ?

૨૫—૪૫ દાઢમમાંથી ૫ મેં ખાધાં, ૫ મણીને આપ્યાં અને ૫ વેચી નાખ્યાં તો બાકી કેટલાં રહ્યાં ?

૨૬—૫૪ લીંબુમાંથી ૬ ગજવામાં નાખ્યાં, ૬ હાથમાં રાખ્યાં અને ૬ વેચી દીધાં તો બાકી કેટલાં રહ્યાં ?

૨૭—૭૦ પૈસામાંથી ૧૦ નું શાક લીધું, ૧૦ બિખારીને આપ્યા અને ૧૦ ખોવાઈ ગયા તો બાકી કેટલા રહ્યા ?

૨૮—૭૨ વાંદરાં આપ્યાં તેમાંથી ૮ છાપરે ચઢ્યાં, ૮ અ-ગાશીમાં ચઢ્યાં, ને ૮ નાસી ગયાં તો બાકી કેટલાં રહ્યાં ?

૨૯—મારી પાસે ૧૮ પેનોછે. અને ૬ અમદાવાદથી, ૬ વડોદરાથી અને ૬ મુંબાઈથી આવી તો બધીમળી કેટલી થઈ ?

૩૦—ચમન પાસે ૭૦ ગાયો હતી તેમાંથી ૭ પ્રાણણોને આપી. ને ૭ શુક્રવારમાં વેચી તો બાકી કેટલી રહી ?

૩૧—૬ વખત ૬ લેવાથી કેટલા થાય ? ૮૧ માંથી ૬ લઈ તો કેટલા રહે ?

૩૨—૧૦×૧૦=૧૦૦ કરી ખતાવો. ૧૦૦માં કેટલા દસકા છે ?

૩૩—૪૨ માંથી દશકની કાચળીઓ માધી અને છુટા ફેટલા વધે તે કહો ?

૩૪—૫ દશક અને ૮ છુટા મળી કયી સંખ્યા થાય ?

૩૫—જ્યાસી કેમ લખાય ? એના આકેડા અવળ સવળ કરવાથી કયી રકમ થાય ?

૩૬—પૈસાની પાછ ફેટલી ? અધેલા ફેટલા ? ઢળુ ખતાવો. તેની પાછ ફેટલી આવે ?

૩૭—આનીના પૈસા ફેટલા ? ઢળુના પૈસા ફેટલા ? ઢળુના અધેલા ફેટલા ?

૩૮—ઢળુની પાછ ફેટલી ? પૈસામાંથી પાછના ચણા લીધા તો પાછું શું આપે ?

૩૯—૯+૯, ૯+૮, ૯+૬, ૯+૫. બોલો અને કરી ખતાવો.

૪૦—૪૨, ૫૬, ૭૮ એમાં દશક તથા એકમ ઓળખાવો.

૪૧—એક પાછનાં બે બોર તો બે પાછનાં ફેટલાં ?

૪૨—૫ બેંસનાં શીંગડાં ફેટલાં ?

૪૩—એક માણસને ૪ પૈસા આપીએ તો ૩૨ પૈસા ફેટલા માણસને આપી શકાય ?

૪૪—મારી પાસે ૩૫ પેનો છે. તેમા ફેટલી પેનો નાખવાથી ૪૫ પેનો થાય ?

૪૫—૪૮ ફેરીઓમાંથી ૬ ફેરીઓ બગડી ગઈ તો સારી ફેટલી રહી ?

(୧୭)

ଆଙ୍କ.—(୧ ଥି ୧୦୦)

୧	୧୧	୨୧	୩୧	୪୧
୨	୧୨	୨୨	୩୨	୪୨
୩	୧୩	୨୩	୩୩	୪୩
୪	୧୪	୨୪	୩୪	୪୪
୫	୧୫	୨୫	୩୫	୪୫
୬	୧୬	୨୬	୩୬	୪୬
୮	୧୮	୨୮	୩୮	୪୮
୯	୧୯	୨୯	୩୯	୪୯
୧୦	୨୦	୩୦	୪୦	୫୦
୫୧	୬୧	୭୧	୮୧	୯୧
୫୨	୬୨	୭୨	୮୨	୯୨
୫୩	୬୩	୭୩	୮୩	୯୩
୫୪	୬୪	୭୪	୮୪	୯୪
୫୫	୬୫	୭୫	୮୫	୯୫
୫୬	୬୬	୭୬	୮୬	୯୬
୫୮	୬୮	୭୮	୮୮	୯୮
୫୯	୬୯	୭୯	୮୯	୯୯
୬୦	୭୦	୮୦	୯୦	୧୦୦

$१ \times १ = १$	$१ \times २ = २$	$१ \times ३ = ३$	$१ \times ४ = ४$	$१ \times ५ = ५$
२ १ २	२ २ ४	२ ३ ६	२ ४ ८	२ ५ १०
३ १ ३	३ २ ६	३ ३ ९	३ ४ १२	३ ५ १५
४ १ ४	४ २ ८	४ ३ १२	४ ४ १६	४ ५ २०
५ १ ५	५ २ १०	५ ३ १५	५ ४ २०	५ ५ २५
६ १ ६	६ २ १२	६ ३ १८	६ ४ २४	६ ५ ३०
७ १ ७	७ २ १४	७ ३ २१	७ ४ २८	७ ५ ३५
८ १ ८	८ २ १६	८ ३ २४	८ ४ ३२	८ ५ ४०
९ १ ९	९ २ १८	९ ३ २७	९ ४ ३६	९ ५ ४५
१० १ १०	१० २ २०	१० ३ ३०	१० ४ ४०	१० ५ ५०

$१ \times ६ = ६$	$१ \times ७ = ७$	$१ \times ८ = ८$	$१ \times ९ = ९$	$१ \times १० = १०$
२ ६ १२	२ ७ १४	२ ८ १६	२ ९ १८	२ १० २०
३ ६ १८	३ ७ २१	३ ८ २४	३ ९ २७	३ १० ३०
४ ६ २४	४ ७ २८	४ ८ ३२	४ ९ ३६	४ १० ४०
५ ६ ३०	५ ७ ३५	५ ८ ४०	५ ९ ४५	५ १० ५०
६ ६ ३६	६ ७ ४२	६ ८ ४८	६ ९ ५४	६ १० ६०
७ ६ ४२	७ ७ ४९	७ ८ ५६	७ ९ ६३	७ १० ७०
८ ६ ४८	८ ७ ५६	८ ८ ६४	८ ९ ७२	८ १० ८०
९ ६ ५४	९ ७ ६३	९ ८ ७२	९ ९ ८१	९ १० ९०
१० ६ ६०	१० ७ ७०	१० ८ ८०	१० ९ ९०	१० १० १००

(ધોરણ ૧ લું.)

(૧.)

- ૧—મારી પાસે ૫ ફરી છે, તેમાંથી એકેક છોકરાને એ-
કકી આપીએ તો કેટલાં છોકરાને અપાય ?
- ૨—એક છોકરાને એક ચોપડી નોંધએ તો સાત છોકરાને
કેટલી નોંધએ ?
- ૩—એક પૈસાની ૨ ફરી તો બે પૈસાની કેટલી ?
- ૪—મારા ઘરમાં રાજ ૨ શેર અનાજ નોંધએ છે તો ૭
દિવસમાં કેટલું નોંધએ ?
- ૫—૧૪ માં કેટલા નાંખીએ તો ૧૬ થાય ?
- ૬—કેટલી વખત ૨ લેવાથી ૧૬ થાય ? ૧૮-૨૦ થાય ? વગેરે.
- ૭—૧૮ પતાસાં છે તેમાંથી દરેક છોકરાને બેએ આપું
તો કેટલાને આપી શકાય ?
- ૮—એક શેર જમરખના ૩ પૈસા બેસે છે તો ૨, ૪, ૫,
૭, ૯, શેરના કેટલા પૈસા બેસે ?
- ૯—તમે એક કલાકમાં ૩ લીટી લખો છો તો ૭ કલા-
કમાં કેટલી લખશો ?
- ૧૦—એક પૈસાની ત્રણ પાઈઓ મળે છે તો ૮ પૈસાની
કેટલી આવે ?
- ૧૧—હું દરરોજ ૩ કલાક વાંચું તો ૬ દિવસમાં કેટલા
કલાક વાંચાય ?
- ૧૨—એક ટોપીના ૪ રૂપિયા બેસે છે તો ૩૦ રૂપિયામાં
કેટલી ટોપી આવે ?

૧૩—૨૭ પેન છે તે ૯ છોકરાને સરખે ભાગે વહેંચી
આપીએ તો દરેકને કેટલી આવે ?

૧૪—કેટલી વખત (૪) ચચ્ચાર લખએ તો ૨૮ થાય ?
૩૨-૩૬-૪૦ થાય ?

૧૫—૧૨ માં ૪ નાખવાથી કેટલા થાય ? ૧૬ ને ૪,
૨૦ ને ૪ વગેરે.

૧૬—૭ બકરી લીધી તે દરેકના ૪ રૂપિયા આપવાના છે
તો કેટલા રૂપિયા જોઈશે ?

૧૭—૫ કચુકા લો તેમાં બીજા ૫ નાખવાથી કેટલા થાય ?
કેટલી વખત પાંચ લેવાથી ૧૫-૨૦-૨૫-૩૦-૩૫ થાય ?

૧૮—૩૦ ફરી છે તેમાંથી તમને પાંચ પાંચ આપું તો
કેટલા છોકરાને આપી શકાય ?

૧૯—૬ને ૬ કેટલા ? ૧૨ને ૬, ૧૮ ને ૬, ૨૪ ને ૬, ૩૦ ને ૬ ?

૨૦—કેટલી વખત ૬ લેવાથી ૩૬ થયા ?

૨૧—એક પૈસાનાં ૬ પાન મળે છે તો ૩-૪-૫-૬-૭-૮
પૈસાનાં કેટલાં ?

૨૨—૩૦માંથી ૬ લઈ તો કેટલા રહે ? ૨૪માંથી ૬ લઈ તો ?

૨૩—૫૪સો પારીછે તે ૯ છોકરાને સરખે ભાગે વહેંચી આપો.

૨૪—એક આનાનાં સાત ઝમરૂખ મળે છે તો ૩ આનાનાં કેટલાં ?

૨૫—૨૧ માં ૭ નાખું તો કેટલા થાય ? ૨૮ માં ૭, ૩૫ માં
૭ વગેરે.

૨૬—૪૯ પતાસાં છે તે સાત જણને સરખે ભાગે વહેંચો
તો દરેકને કેટલાં આવે ?

૨૭—૭ વખત ૭ લેવાથી કેટલા થાય ? ૪૨ ને ૭, ૪૯ ને ૭, ૫૬ ને ૭ કેટલા ?

૨૮—૬૩ પોપટ આવ્યા તે ૯ ઝાડપર સરખા સરખા બેઠા તો દરેક ઝાડપર કેટલા ?

૨૯—૮ મણકા આપો. તેમાં બીજા કેટલા નાખવાથી ૧૬ થાય ? ૧૬ ને ૮ કેટલા ?

૩૦—એક રૂપિયાની ૮ રસોટો મળે છે તો ૪-૫-૬-૭-૮-૯ રૂપિયાની કેટલી ?

૩૧—એક ખુરશીના ૮ રૂપિયા બેસેછે તો ૩૨-૪૦-૪૮-૫૬ રૂપિયામાંથી કેટકેટલી આવે ?

૩૨—૫૬ માં કેટલા નાખવાથી ૬૪ થાય ? ૬૪ માં કેટલા નાખવાથી ૭૨ થાય ? વગેરે.

૩૩—ત્રણ પૈસાની પાંચ કેટલી આવે ? નવમાં બીજી નવ મુકું તો કેટલી થાય ?

૩૪—પાંચ વખત ૬ લેવાથી કેટલા ? ૬-૭-૮-૯ વખત લેવાથી કેટલા થાય ?

૩૫—૮૧ ગાયો છે તે ૯ ઘરમાં સરખી બાંધતાં દરેક ઘરમાં કેટલી બાંધાય ? ૬૩-૫૪-૪૫-૩૬ હોય તો દરેક ઘરમાં કેટલી રહે ?

૩૬—૭૨ ફેરીમાંથી ૯ બગડી ગઇ તે ફેંકી દીધી, ૯ વેચી દીધી અને ૯ ઘરમાં ખાત્રા લઈ ગયા, તો બાકી કેટલી રહી ?

૩૭—૬૨ મણકા આપો. ૬૨ છુટાને બદલે બાંધેલી થોકડી આપો એ બાંધેલી થોકડીનું નામ શું ? થોકડી છાડી નાખવાથી છુટા એકમ કેટલા મળે ? એકમ છુટા કેટલા રાખી શકાય ?

૩૮—૪ દશક લેવાથી કેટલા થાય ? ૪-૫-૬-૭-૮-૯-૧૦
વખત ૧૦ લકેં તો કેટલા થાય ?

૩૯—એક પેટીના ૧૦ રૂપિયા ઉપજે છે તો કેટલી પેટી
વેચવાથી ૮૦-૭૦-૬૦-૫૦-૪૦-૩૦ રૂપિયા ઉપજે ?

૪૦—૧૦ ને ૧૦ કેટલા ? ૨૦ ને ૧૦ ? ૩૦ ને ૧૦ ? વગેરે.

૪૧—૮ ગાયના પગ વધારે કે ૯ માણસના પગ વધારે
અને તે કેટલા ?

૪૨—૭ છોકરાં વચ્ચે ૨૮ ફરી વહેંચી તો દરેકને બાજ
કેટલી આવી ? જો ૪ છોકરાં વચ્ચે વહેંચી હોત તો
દરેકને કેટલી આવત ?

૪૩—૫ ટોપીના ૪૫ રૂપિયા આપ્યા તો ૧ ટોપીના કેટલા ?

૪૪—મને રાજ ૪ પૈસા મળે છે તેમાંથી ૩ પૈસા વાપડું
છું તો ૬ દિવસમાં મારી પાસે કેટલા પૈસા થશે ?

૪૫—ચાર ચાર પૈસાનાં ૩ દાડમ લીધાં અને પાંચ પાંચ
પૈસાની ૨ નારંગી લીધી તો બધા મળીને કેટલા
પૈસા ખરચાયા ?

૧—મારી પાસે ૨ ચોપડી છે, તારી પાસે ૩ છે અને
મગન પાસે ૪ છે. બધી મળી કેટલી ?

૨—મારા ગળવામાં ૩ પૈસા છે, મારા બાપએ મને ૪
પૈસા આપ્યા તેમાંથી મેં બે પૈસા વાપર્યાં તો મારી
પાસે કેટલા રહ્યા ?

૩—૩ ફરીઓ, ૪ ફરીઓ અને ૫ ફરીઓ મળી કેટલી
ફરીઓ થાય ?

૪—૪ ગાય, ૩ વાછરડાં અને ૬ બેંસ મળી કેટલાં ઢોર થાય ?

૫—ત્રણ છોકરા પાસે ૯ ચોપડીઓ છે, પહેલાની પાસે ૨ ચોપડીઓ છે, બીજાની પાસે ૩ છે તો ત્રીજાની પાસે કેટલી ?

૬—મારી પાસે ૩૮ ચોપડીઓ છે, દરેકમાં ૮ પાનાં છે તો બધાં મળી પાનાં કેટલાં ?

૭—તમારી પાસે ૩૭ બોર છે તેમાંથી તમે ૪ બોર મગનને અને ૩ છગનને આપો તો તમારી પાસે કેટલાં બોર રહે ?

૮—એક ઝાડ ઉપર ૨૪ પોપટ છે, બીજા ઉપર ૫ છે અને ત્રીજા ઉપર ૬ પોપટ છે, તો બધાં પક્ષી કેટલાં ?

૯—એક ઝાડ ઉપર ૩૬ પક્ષી હતાં તેમાંથી ૩ ઉડી ગયાં પણ બીજાં ૭ આવ્યાં તો કેટલાં થયાં ?

૧૦—તમારી ચોપડીને ૧૫ પાનાં છે તેમાં ૫ પાનાં કાઢેલાં છે તો સાજાં પાનાં કેટલાં ?

૧૧—મારી પાસે ૪૭ પૈસા હતા તેમાંથી એક બાળપોથી અને એક પહેલી ચોપડી લીધી તો કેટલા પૈસા રહ્યા ?

૧૨—મેં ૬૪ રૂપિયે બેંસ વેચી, ૯ રૂપિયે બકરી વેચી અને ૭ રૂપિયે કૂકડી વેચી તો બધા મળી કેટલા રૂપિયા થયા ?

૧૩—મારી પાસે ૯૧ પાન હતાં તેમાંથી ૧૦ બગડી જવાથી ફેંકી દીધાં, ૧૦ ઘેર મોકલ્યાં અને ૧૩ વેચી દીધાં તો બાકી કેટલાં રહ્યાં ?

૧૪—૫૫ ટીકીટો લીધી તેમાંથી ૮ ન અમવાથી પાછી આપી તો કેટલી વેચી ?

૧૫—મેં ૩૭ મથુ બાજરી લીધી, ૭ મથુ ચોખા લીધા અને
૫ મથુ દાળ લીધી તો બધું મળી અનાજ કેટલું થયું ?

(૩)

૧—પાંચ ને પાંચ ૧૦, દશને પાંચ ૧૫, * ૧૫+૫, ૨૦+૫
૨૫+૫, એમ સો સુધી બોલી જાઓ.

૨—૧૦૦-૫, ૯૫-૫, ૮૦-૫, ૭૫-૫, ૬૦-૫ એમ ૦
સુધી બોલી જાઓ.

૩—૭+૭, ૧૪+૭, ૨૧+૭, ૨૮+૭ એમ ૬૮ સુધી બોલી જાઓ.

૪—૯૮-૭, ૯૧-૭, ૮૪-૭, ૭૭-૭, એમ ઉપરનાથી ઉ-
લટી રીતે ૭ સુધી બોલી જાઓ.

૫—૯+૩, ૧૬+૩, ૨૬+૩, ૩૬+૩, એમ ૮૬+૩ સુધી
બોલી જાઓ.

૬—૬૨-૩, ૮૨-૩, ૭૨-૩, ૬૨-૩, ૫૨-૩, એમ ૧૨-૩
સુધી પુછવા.

૭—૮+(૩, ૪, ૫, ૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦)=૧૧, ૧૨, ૧૩,
.....૧૮.

૧૮+(૩, ૪, ૫, ૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦)=૨૧, ૨૨, ૨૩,
.....૨૮

(ઉપર પ્રમાણે આંકડાઓ ફેરવી સંખ્યાઓ ઉમેરવાથી
દશકે દશકે અંતરે જવાળ મળશે.)

+ શિક્ષકે વત્તા બોલા તથા બરોબરતાં ચિન્હ, બરાબર
સમજાવીને આ દાખલા શરૂ કરવા.

૯—તીચેની સંખ્યાનો છુટક છુટક સરવાળો કરો.

$$24 + 4 + 5 + 9 + 6 + 6 + 90.$$

$$38+3+8+4+5+9+2+6+10.$$

$$36 + 3 + 6 + 2 + 9 + 6.$$

६—आउ तथा विना सरवाणा करो. उर ४ ७ ८ ९

8 9 2 4 32

9 2 6 32 8

2 6 32 8 19

4 32 8 9 2

૧૦-નીચેની સંખ્યાઓના આડા તથા ઊભા સરવાળા કરો.

(7) 2 3 4 5 4 6 8 5 2 4 6.

(2) 6 4 4 2 9 8 3 9 5 2 8 2.

(3) 9 4 2 5 6 4 3 2 9 6 4 5.

(8) 2 8 9 2 4 2 0 3 8 2 4 9.

(4) 5 9 9 2 0 8 3 0 5 4 9 8.

(f) 4 3 9 2 8 9 3 2 3 4.

૧૧—પહેલી રકમમાંથી પછી આવતી રકમો અનુક્રમે બાદ કરાવી એક પછી એક ફરેકના જવાબ લેવા.

१-७०-७-७-७-७-७ आकी डटला ?

२-८४-८-८-८-८-८-८-८-८ आकी इटसा?

૩-૬-૭-૮-૬-૫-૪-૮ બાકી કેટલા રહ્યા ?

8-40-2-3-4-4-5-6-7-8-9-10.

~~4-63-6-6-6-9-6-8-8-6-2-70.~~

§-86-3-8-4-§-9-2-6,

૭—૪૫-૬-૬-૬-૪-૪-૪-૫-૫-૫.

૮—૭૯-૨-૩-૩-૪-૨-૪-૫-૬-૮-૧.

૯—૩૯-૭-૬-૩-૧૦-૫-૪.

૧૦—૨૯-૧-૨-૨-૨-૩-૪-૩-૪-૫.

૧૨—મારી પાસે ૪૫ કેરી હતી તેમાંથી ૧૦ ઘેર ખાવ
રાખી અને ૧૦ વેચી દીધી તો કેટલી રહી?

૧૩—મારી પાસે ૩૫ રૂપિયા હતા તેમાંથી ૯ રૂપિયાના
છુટા લીધા અને ૯ રૂપિયાનું પરચુરણ લીધું તો
બાકી કેટલા રહ્યા ?

૧૪—આંખા પર ૧૬૦ કેરી હતી પણ ત્રણ વાંદરા આ-
વ્યા, તેમણે ચમચાર કેરી ખાધી અને એકેક લપ્પ
નાશી ગયા તો બાકી કેટલી રહી ?

૧૫—એક ટોપલીમાં ૯૯ જાંબુ હતાં તેમાંથી એક છોકરાને
૧૦ ખીજને ૯ ત્રીજને ૮ અને ચોથાને ૭ આપ્યા
તો બાકી કેટલા રહ્યા?

૧૬—મારી પાસે ૫૭ કાગળ છે તેમાંથી ૬૬લુને ૮ મગનને
૯ અને મણીને ૧૦ આપ્યા તો બાકી કેટલા રહ્યા ?

**×એકમ દશકની ઓળખાણ તથા સંયોગી-
કરણ અને પૃથક્કરણ.**

૧—એક પેન આપો, પાંચ કોડીઓ આપો, નવ સળીઓ
આપો. અગીઆર મણુકા આપો.

×આ પાઠ શીખવતાં અગાઉ શિક્ષકે એકમ અને દશક ઓ-
ળખાવવા સારૂ સળી, મણુકા અને કોડીના દશકા બધાની
રાખવા. તથા કચુકા અથવા કાંકરાની દશ દશની ઢગલી-
ઓ કરાવી રાખવી.

૨—સળીઓની એક કોથળી આપો, મણકાની ત્રણ હારડી આપો, અને કોડીઓની સાત ઢગલીઓ આપો.

૩—આ દરેક થોકડી, હારડી અને ઢગલીમાં કેટકેટલી સળી. મણકા અને કોડી છે ?

૪—દશક એટલે શું? પાંચ દશક આપો. ૪૦ મણકા છુટા પડ્યાછે તેમાંથી દશક બાંધો, કેટલા દશક બાંધાયા?

૫—૯ મણકા ઉતાવળે બોલી ગણીને લો. નવ દશકા લો. નવ છુટા અને નવ દશકા લેવામાં શો ફેર પડે છે ?

શિક્ષક—એક, બે, ત્રણ એમ એકેકી છુટી વસ્તુ લેવી પડે છે માટે તેને એકમ કહે છે.

૬—એકમ એટલે કેટલાં નંગ ? ૧૦ દશની અંદરનો ૧ આંકડો કહો તેટલાં. સૌથી નાનો એકમનો આંકડો કયો ? સૌથી મોટો કયો ?

૭—અગિયાર મણકામાંથી દશની હારડી બાંધો. બાકી કેટલા? અગીયાર પાટીઆપર લખો, આ હારડી કેટલીછે અને છુટા કેટલાછે? એ બંનેને માટે લખેલા એકડા ઓળખાવો.

૮—૧૧માં એક દશક મૂકો. કેટલા થયા? મૂકેલા દશક લખ લે, અને એક એકમ મૂકો, હવે કેટલા થયા? એમ કરતાં દશકમાં કેટલા વધારેછે? એકમથી દશક કેટલા ગણ્યા છે ?

૯—બે દશક લો. બે દશકમાં કેટલા મણકા આવે? વીશ પાટીઆ પર લખો. એમાં દશકનો આંકડો બતાવો.

૧૦—૧૯, ૨૧, ૨૫, ૩૦, ૪૫, ૩૭, ૪૦, ૫૧, ૫૯, ૫૫, ૬૨, ૨૬, ૯૧, ૭૩, ૯૫, એ સંખ્યાઓમાં એકમ, દશક કેટલા છે ? મણકાથી કરી બતાવો.

૧૧—૧૭, ૨૪, ૨૮, ૩૬, ૪૩, ૫૭, ૬૮, ૭૭, ૮૮, ૯૭
એ સંખ્યાઓમાં એકમ, દશક બોલી મણકાથી કરી
ખતાવો. અને તેના આંકડા હિલટાવવાથી થતી સં-
ખ્યા કહો.

૧૨—૧૬શક ૩ એકમ એટલે કયી સંખ્યા થયું? ૩ દશક ૧ એકમ?

૧ „ ૪ „	„	૪ „ ૧ „
૩ „ ૫ „	„	૫ „ ૩ „
૪ „ ૮ „	„	૮ „ ૪ „
૫ એકમ ૨ દશક ?	„	૫ „ ૨ „
૬ „ ૮ „	„	૬ „ ૮ „
૭ „ ૭ „	„	૭ „ ૭ „

૧૩—૬શ દશકા લેવાથી કેટલા થાય ? *સો કેમ લખાય ?
અગીઆરેદાન શું? ૧૧૦ મણકા મુકો, આ મોટા
થોકડામાંથી દશક ગણી ખતાવો. પંદર નવાં તેર
આઠ, ચૌદ અઠાં વગેરે શતકવાળાં પલાખાં મણકા-
થી તૈયાર કરો અને બોલો.

૧૪—પચ્ચત્તરસો. આરોતરસો, વીશાસો, બેતાળસો, છ-
પ્પનસો આઠસો, અઠોતરસો વગેરે પલાખાં કેમ
લખાય ? મણકાથી કરો.

૧૫—નીચેની સંખ્યાઓના આંકડા ઓળખાવો. ૧૦૨,
૧૦૮, ૧૧૦, ૧૨૫, ૧૩૫, ૨૨૨, ૨૪૩, ૨૫૩, ૩૦૦,
૨૬૧, ૨૧૩, ૨૪૩, ૧૫૬, ૧૯૨.

---

*સિદ્ધકે શતકના થોકડા તૈયાર રાખી સમજ આપવી.

(૨૬)

(૩)

કોઈ રકમમાં ૧૦ ઉમેરવા અથવા બાદ કરવા હોય તો તે રકમનો એકમનો આંકડો દબાવી બાકી વંચાતી સંખ્યામાં એક ઉમેરી અથવા બાદ કરી જે રકમ આવે તેના ઉપર એકમનો આંકડો ચઢાવી દેવો. જેમકે-૧૯૫ માં ૧૦ ઉમેરવા છે તો પાંચડો દાખવાથી ૧૯ રહ્યા તેમાં ૧ ઉમેરવાથી ૨૦ થયા તેના ઉપર પાંચડો મુકવાથી ૨૦૫.

૧-૧૦ ને ૧૦ ફટલા ? ૨૦ ને ૧૦ ? ૩૦ ને ૧૦ ? ૪૦ ને ૧૦ ? એમ સો સુધી બોલો. ૧૦૦ માંથી ૧૦ જાય તો ફટલા ૨૬ ? ૬૦ માંથી ૧૦ જાય તો ? ૮૦ માંથી ૧૦ જાય તો ? એમ ૦ સુધી.

૨-૧ દશકને ૫ એકમ મળી કયી સંખ્યા થાય ? ૧૫ ઉપર ૨ ચઢાવું તો કયી રકમ થાય ? ૩૫૨ માંથી અનુક્રમે બગડો, પાંચડો અથવા તગડો છેકી નાંખુ તો કયી રકમો વંચાય ? બગડાની જગાએ તગડો અને તગડાની જગાએ બગડો મુકું તો કયી સંખ્યા થાય ?

૩-૨૫ ને ૧૦ ફટલા ? ૪૭ ને ૧૦ ? ૫૬ ને ૧૦ ? ૭૫ ને ૧૦ ? વગેરે. મુળની દરેક રકમમાંથી ૧૦ બાદ કરતાં શું રહે ?

૪-૨૮૫ ને ૧૦ ફટલા ? ૧૬૨ ને ૧૦ ? ૯૭ ને ૧૦ ? વગેરે. તેમાંથી તેજ રકમો બાદ કરીને બોલો.

૫-૭, ૧૭, ૨૭, ૩૭, ૪૭, ૫૭, ૬૭, ૭૭, એમ ૧૬૭ સુધી અંવળા સવળા બોલો ?

૬-૧૬, ૨૬, ૩૬, ૪૬, ૫૬, ૬૬, એમ ૧૮૬ સુધી બોલો.

૭—મારી પાસે ૨૧૫ ગ્રામો હતી તેમાંથી ૧૦ મરી મધ,
૧૦ ડબામાં પુરાઈ, ૧૦ ખોવાઈ મધ, અને ૧૦
વેચી દીધી તો બાકી કેટલી રહી ?

૮—મારી પાસે ૪૨ બકરા છે તેમાંથી આજે ૧૦ વીઆયા
તો કેટલાં થયાં? (દરેકને અઢેક બચ્ચું આપ્યું છે).

૯—મારી પાસે ૨૯૭ બેંસો હતી તેમાંથી ૧૦ મરી મધ
હતી અને આજે ૧૦ મરી ગઈ તો બાકી કેટલી રહી?

૧૦—મારી પાસે ૨૧૫ પૈસા હતા તેમાંથી ૧૦ પડી ગયા,
૧૦નાં પતાસાં લીધાં ૧૦ ની પહેલી ચોપડી લીધી
અને ૧૦ જીખારીને આપ્યા તો બાકી કેટલા રહ્યા?

પરચુરણ પ્રશ્ન.

૧—મોટામાં મોટા બે આંકડાની સંખ્યા બોલો.

૨—૮૮ એમાં કયા આંકડાની કિંમત વધારે અને શા માટે?

૩—ટકાની પાંચ કેટલી ? ત્રણ પોપટના પગ કેટલા ?

૪—આનીના પૈસા કેટલા આવે? ચાર પૈસાની પાંચ કેટલો?

૫—કેટલી વખત ૪ લેવાથી ૮-૧૨-૨૦ થાય ?

૬—ઢબુની ૪ શેર બાજી મળે છે તો આનીની કેટલી મળે ?

૭—બે આનીનાં ૨૪ કેળાં મળે છે તો ઢબુનાં કેટલાં મળે?

૮—૮ રૂપિયા વટાવું તો કેટલી પાવલી આવે ? કેટલી બે
આની આવે ?

૯- $૪ \times ૨ = ૮$ અને $૨ \times ૪ = ૮$ એમાં શું સમજ્યા? કરી બતાવો.

૧૦- $૪ \times ૩ = ૧૨$ અને $૩ \times ૪ = ૧૨$ એમાં શું સમજ્યા? કરી બતાવો.

- ૧૧—૩ પાંચડીઓની કિંમત ૧૫ રૂપિયા પડે તો ૨૪ રૂપિયાની કેટલી પાંચડીઓ આવે ?
- ૧૨—૨૫ માં કેટલાં નાંખું તો ૩૦ થાય ? કેટલીવાર ૫ લેવાથી ૩૦ થાય ?
- ૧૩—મારી પાસે ૫ પૈસા છે તેમાંથી દરેક છોકરાને પાંચ પાઈ આપું તો કેટલા છોકરાને પહેંચે ?
- ૧૪—૭ પૈસાનાં ૩૫ બોર મળે છે તો ૧૦ બોરનું શું બેસે ?
- ૧૫—૧૨ અવેલાના ટકા કેટલા આવે ?
- ૧૬—૭ મનુરને ૪૨ પૈસા આપવા બેઠાં છીએ તો ૩૬ પૈસામાં કેટલા મનુર રાખી શકાય ?
- ૧૭—૯ માણસો ૫૪ રૂપિયા કમાય છે તો ૪૮ રૂપિયા કેટલા માણસો કમાય ?
- ૧૮—મારી પાસે ૩૫ જમરૂબ હતાં તેમાંથી ૭ હું ખાઈ ગયો અને સાત પોપટ માટે રાખી બાકીનાં વેચ્યાં તો કેટલાં વેચ્યાં હશે ?
- ૧૯— $૭ \times ૩ = ૨૧$ અને $૩ \times ૭ = ૨૧$ એમાં તમે શું સમજ્યા ? કરી બતાવો.
- ૨૦—૪ માણસને જમાડતાં ૩, ૨ ખરચ થાય છે તો ૫૬ આનામાં કેટલાં માણસ જમે ?
- ૨૧—૭ મકરીના ૫૬ રૂપિયા પડે છે તો ૯ બકરીનું શું પડશે ?
- ૨૨—૪૦ કેરીના ૫ રૂપિયા બિપજ છે તો ૮ રૂપિયાની કેટલી કેરી આવે ?
- ૨૩— $૪ \times ૮ = ૩૨$ અને $૮ \times ૪ = ૩૨$ એમાં શું સમજ્યા ? કરી બતાવો.
- ૨૪—કેટલી વખત ૯ લડે તો ૫૪ થાય ?

૨૫—છીશ અને તેસઠના આંકડા ઉલટાવી વાંચવાથી કમી
રકમો વંચાય ?

૨૬—૭ બળદની ૧૩ ગીની ઉપજ છે તો ૩૬ ગીનોના
ફેટલા બળદ આવે ?

૨૭—૪૫ પેનો ૫ છોકરાને સરખે બાજે વહેંચી આપો
તો દરેકને ફેટલી આવે ?

૨૮—૩૬ શેર ખાંડના ૪ રૂપિયા બેસે છે તો ૯ રૂપિયા-
ની ફેટલી ખાંડ આવે ?

૨૯— $૪ \times ૯ = ૩૬$ અને $૯ \times ૪ = ૩૬$ એ બેમાં શો તફાવત
છે ? કરી બતાવો,

૩૦— $૮ \times ૬ = ૭૨$ અને $૯ \times ૮ = ૭૨$ એ બેમાં શો તફાવત
છે ? કરી બતાવો.

૩૧—૮૧ રૂપિયાનું ૬ મથુ રૂ આવે છે તો ૨૪ મથુ રૂનું શું બેસે ?

૩૨—૮૧ એના દરેક અંકની કિંમત છુટી બતાવો, તેના
આંકડા ઉલટાવી વાંચો તો કયી રકમ વંચાય ?

૩૩—૪ વખત ૧૦ લેવાથી ફેટલા થાય ? ૪૦ માં કેટલા
નાખવાથી ૬૦ થાય ?

૩૪—૬ ગાયો ૬૦ શેર દૂધ આપે છે તો ૫ ગાયોનું ફેટલું દૂધ થશે ?

૩૫—૨ બકરીના ૨૦ રૂપિયા ઉપજ છે તો ૧૦૦ રૂપિ-
યામાં ફેટલી બકરી વેચવી ?

૩૬—૧૭ આંખાપરથી ૧૦૨ ફેરી મળે તો ૨૦ આંખાપ-
રથી ફેટલી મળે ?

૩૭—૧૫ રૂપિયાના ૧૦ કોટ મળે છે તો ૧૮ કોટનું શું પડે ?

૩૮—૧૨ ગાયની કિંમત ૧૮ ગીની પડે છે તો ૧૮ ગા-
યોનું શું પડશે ?

૪૯—૧૮ પૈસાની ૨૭ સિર-આબરી મળે છે તો ૫૪
પૈસાની કેટલી ?

૪૦—૬૦ આનામાં ૪૦ ખરીયા મળે છે તો ૩૫ ખરીયાનું શું ?

૪૧—૨૮ કાતરના ૮૪ આના પડે છે તો ૧૭ કાતરનું શું પડે ?

૪૨—૨૮, ૫૬, ૯૨ અધેલાની પાછ કેટલી ? ૯૦ પાછના
અધેલા કેટલા ?

૪૩—૬, ૧૨-૧૪-૨૮ પૈસાની પાછ કેટલી ?

૪૪—૭૨, ૭૫, ૫૭, ૯૦ પાછના પૈસા કેટલા ?

૪૫—૧૫, ૨૧, ૨૯ ઢબુની પાછ કેટલી ? ૧૬૨, ૧૫૬,
૧૨૬ પાછના ઢબુ કેટલા ?

૪૬—૨, ૪, ૬, ૮, ૯, આનાની પાછ કેટલી, ૩૬, ૬૦,
૭૨, ૮૪ પાછના આના કેટલા ?

૪૭—૫, ૬, ૭એ આનીની પાછ કેટલી ? રૂપિયાની પાછ કેટલી

૪૮—આનીના ઢબુ કેટલા ? ૧૫, ૧૭, ૨૬ આનીના કેટલા ?

૪૯—મારી પાસે ૫૮ ઢબુ છે તેની આની કેટલી આવે ?

૫૦—૨૦૦, ૨૧૬ પૈસાની બે આની કેટલી આવે ?

૫૧—૫, ૭, ૯ રૂપિયાની આની કેટલી આવે ?

૫૨—૧૦૦ પાવલીના, ૧૦૪ બે આનીના અને ૪૮ આ-
નીના રૂપિયા કેટલા ?

૫૩—૧૧૨ આનીની પાવલી કેટલી ? ૧૪ પાવલીના આના કેટલા ?

૫૪—૧૭ રૂપિયાના અર્ધા, પાવલી અને બે આની કેટકેટલી ?

૫૫—રૂપિયાના, અર્ધાના, પાવલીના અને બે આનીના પૈસા કેટલા ?

૫૬—ગીની ખતાવેા એ શાની અનેલી છે ?

૫૭—ગીનીના રૂપિયા, અર્ધા, પાવલી અને બે આની કે-
ટલી કેટલી આવે ?

૫૮—ગીનીનું ૩૦ શેર થી મળે છે, તો ૨ રૂપિયાનું કેટલું ?

૫૯—રૂપિયાનું ૩ શેર થી મળે છે તો ૨ ગીનીનું
કેટલું મળે ?

૬૦—અર્ધાની ૪ શેર ખાંડ મળે છે, તો ગીનીની કેટલી ?

અક્ષરો નાણાનું કોષ્ટક.

- ૧૧૧ પાછનો અઘેલો
 ૨ અઘેલે પૈસો
 ૨ પૈસાનો ઢણ
 ૨ ઢણનો આનો
 ૨ આનાની બેઆની
 ૨ બેઆનીની પાવલી
 ૨ પાવલીનો અર્ધો રૂપિયો
 ૨ અર્ધાનો રૂપિયો
-
- ૩ પાછનો પૈસો
 ૩ પૈસાનો ટકો
 ૩ પાવલીનો પોણો રૂપિયો
-
- ૪ અઘેલે ઢણ
 ૪ પૈસાની આની
 ૪ ઢણની બેઆની
 ૪ આનીની પાવલી
 ૪ બેઆનીનો અર્ધો
 ૪ પાવલીનો રૂપિયો
-
- ૬ પાછનો ઢણ
 ૬ અઘેલે ટકો
 ૬ બેઆનીનો પોણો રૂપિયો
-
- ૮ અઘેલે એક આનો
 ૮ પૈસાની બેઆની

- ૮ ઢણની પાવલી
 ૮ આનાનો અર્ધો
 ૮ બેઆનીનો રૂપિયો
-
- ૯ પાછનો ટકો
-
- ૧૨ પાછનો ૧ આનો
 ૧૬ આનાનો ૧ રૂપિયો
 ૧૫ રૂપિયાની ૧ ગીની
-
- ૧૧૧ પાછનો અઘેલો
 ૩ પાછનો પૈસો
 ૨ પૈસાનો ઢણ
 ૩ પૈસાનો ટકો
 ૪ પૈસાનો આનો
 ૮ પૈસાની બેઆની
 ૪ આનાની પાવલી
 ૮ આનાની અઘેલી
 ૧૬ આનાનો રૂપિયો
 ૧૫ રૂપિયાની ગીની
-
- ૧ રૂપિયાના ઢણ ૩૨
 ૧ રૂપિયાના પૈસા ૬૪
 ૧ રૂપિયાના અઘેલા ૧૨૮
 ૧ રૂપિયાની પાછ ૧૯૨

પુરા ખબર.

દરેક સ્કુલ માસ્તર તથા તાલુકા માસ્તરને અમે વિનં-
તીપૂર્વક જણાવીએ છીએ કે અમારી પાસેથી તમામ જન-
તની ટેકસ્ટ બુકો, ઇનામ લાઇબ્રેરીનાં પુસ્તકો, બધી
જાતની કોપી બુકો, સુધારેલી દસ્કત શિક્ષક કોપીબુકો,
ટ્રેઇનિંગ બુકો, સાદા અને લાકડીના નકશાઓ, મોટા
નકશાઓ, એક્સસર્પાઇઝ બુકો, રેસેનરી, સાયન્સ
ગ્રાફીસરની દેખરેખ નીચે અનેલી રટીવન જેવી ઉત્તમ
બ્લ્યુ, કાળી રાતી શાહીની ડબીઓ, શાળાપત્રમાં આવતી
જાહેરખબરના બધાં પુસ્તકો, કંપાસબોક્સો, વગેરે વગેરે
સ્કુલોમાં વપરાતો તમામ સામાન કીફાયતે મળશે. અંથ-
કર્તાઓ પાસેથી મોટા જથ્થામાં ટેકસ્ટ બુકો ખરીદીએ
છીએ. તેથી પુષ્કળ કમીશન આપવું પરવડે છે. બહાર
ગામના ઓરડર પર પૂરતું લક્ષ આપી ગ્રાહકોને સંતોષ
ઉપજાવવાનો અને જથ્થાના ગ્રાહક બનાવવાનો પુરતો પ્રય-
ત્ન ચાલુ છે. માટે દરેક માસ્તર સાહેબ હવેથી ઓરડર
નીચેના સ્થળે લખી પૂરતો લાભ લેશેજ. નવા વર્ષની ડા-
યરીઓ તૈયાર છે.

એસ. બી. શાહની કંપની.

પેપર મરચન્ટ, બુકસેલર, પબ્લીશર્સ.

કમીશન એજન્ટ.

પાનકોરનાકા—૨૬૬૭ અમ ૧૪૧૬

પ્રાથમિક શાળાઓ માટે:—

નવીન સહેલા ડ્રોઈંગનો અભ્યાસક્રમ

ડ્રોઈંગ બુક ધોરણવાર.

“શાળાપત્ર”ના નવેમ્બર-ડીસેમ્બરના અંકોમાં છપ્પ નવાં ધોરણોમાં જણાવેલાં ડ્રોઈંગ તથા પદાર્થપ્રકૃતિના અભ્યાસનું અનુકરણી વર્નાક્યુલર પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ માટેના ડ્રોઈંગના અભ્યાસક્રમ પ્રમાણે બાળવર્ગથી તે સાતમા ધોરણ સુધીના વિદ્યાર્થીઓ તેમજ શિક્ષકોને ઉપયોગી ધોરણવાર.

કિંમત બાળવર્ગ ધોરણ ૧ થી ૭	૦-૧-૦
ધોરણ બીજા ત્રીજા.	૦-૧-૦
ધોરણ ચોથા	૦-૧-૦
ધોરણ પાંચમું	૦-૧-૦
ધોરણ છઠું	૦-૧-૬
ધોરણ સાતમું	૦-૨-૦

આરીજનસ ડ્રોઈંગ બુક. અર્ધા ઈંચની સ્કેલવાળી. ૦-૧-૦
જ્યાંપણ ખરીદ કરનારને સારું કમીશન આપવામાં આવશે.

લખો:—

ભરતખંડનો સરળ દત્તિદાસના સોલ એજન્ટ.

એસ. બી. શાહની કંપની.

૨૬૬૭, પાનકોર નાકા—અમદાવાદ

